

เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการบัญญัติศัพท์

สมศิลป์ ฅานวงศ์

• การบัญญัติศัพท์คืออะไร

การบัญญัติศัพท์ (coinage หรือ word coinage) คือการกำหนดคำศัพท์ขึ้นมาใหม่ในภาษา เพื่อใช้สื่อความหมายบางอย่างโดยเฉพาะ ในศาสตร์แขนงใดแขนงหนึ่ง หรือในกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามเจตนาของผู้บัญญัติ คำศัพท์ที่เกิดจากวิธีการเช่นนี้เรียกว่า **ศัพท์บัญญัติ** (coinage)

• การบัญญัติศัพท์กับการนิยามศัพท์ต่างกันอย่างไร

กล่าวโดยย่อ **การบัญญัติศัพท์** เป็นการกำหนดคำศัพท์ที่ใช้แสดงความหมาย ส่วนการ**นิยามศัพท์** (definition) เป็นการกำหนดความหมายที่คำศัพท์ใช้แสดง ในการกำหนดความหมายจะใช้วิธีอธิบาย และอาจยกตัวอย่างประกอบ เพื่อช่วยให้ความหมายกระจ่างยิ่งขึ้นก็ได้

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น การบัญญัติศัพท์เป็นการกำหนดคำศัพท์ขึ้นมาใหม่ ส่วนการนิยามศัพท์นั้น อาจเป็นการกำหนดความหมายของคำเก่าหรือคำใหม่ก็ได้

• ทำไมต้องมีบัญญัติศัพท์

เมื่อวิถีชีวิตของคนในสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องมี**ศัพท์**ใหม่ ๆ ขึ้นมารองรับ เพื่อใช้พูดถึงสิ่งใหม่ ๆ เหล่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อความสะดวก

ในการสื่อสาร และเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารว่า กำลังพูดถึงสิ่งเดียวกัน

สิ่งที่ว่านี้อาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ อาจเป็นสารเคมีใหม่ที่เพิ่งค้นพบ อุปกรณ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ แนวคิดหรือวิธีการใหม่ ๆ ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ ตลอดจนกิจกรรมใหม่ ๆ ในกิจการด้านต่าง ๆ พฤติกรรมหรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ฯลฯ

• ใครเป็นผู้บัญญัติศัพท์

ผู้บัญญัติศัพท์อาจเป็นบุคคลหรือองค์การที่มีความจำเป็นต้องกำหนดคำศัพท์ขึ้นใช้ในศาสตร์หรือในกิจการของตน ในประเทศไทย หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในการบัญญัติศัพท์โดยตรงได้แก่ **ราชบัณฑิตยสถาน**

• ราชบัณฑิตยสถานมีขั้นตอนในการบัญญัติศัพท์อย่างไร

เมื่อจำเป็นต้องบัญญัติศัพท์ในศาสตร์แขนงใดแขนงหนึ่งราชบัณฑิตยสถานก็จะแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์แขนงนั้นจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่มักจะมาจากส่วนราชการและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ การแต่งตั้งมี 2 ลักษณะ กล่าวคือ แต่งตั้งเป็นผู้แทนของหน่วยงาน (ขึ้นอยู่กับว่าหน่วยงานจะพิจารณาส่งใครไป

เป็นผู้แทน) และแต่งตั้งเป็นตัวบุคคลโดยตรง นอกจากนี้จะมีเจ้าหน้าที่ของราชบัณฑิตยสถานทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการ

ในการประชุมคณะกรรมการ ก็จะมีการเสนอคำศัพท์ที่สมควรบัญญัติขึ้นในภาษาไทย โดยอิงคำศัพท์ในภาษาอังกฤษเป็นหลัก ในระหว่างการปฏิบัติงาน คณะกรรมการอาจรับคำร้องขอให้บัญญัติศัพท์คำใดคำหนึ่งโดยเฉพาะ และรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศัพท์บัญญัติใหม่ที่ทดลองให้หมุนเวียนใช้เป็นการภายในจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อน

เมื่อผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการแล้ว ก็จะเสนอให้คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยของราชบัณฑิตยสถานพิจารณาเป็นครั้งสุดท้าย เมื่อผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยแล้ว ก็จะตีพิมพ์เผยแพร่ต่อไป

ศัพท์บัญญัติที่เผยแพร่ไปแล้ว หากไม่ติดตลาด หรือมีผู้ท้วงติงว่าไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม ก็จะนำมาพิจารณาแก้ไขใหม่ในโอกาสต่อไป

• หลักเกณฑ์การบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน มีอะไรบ้าง

ในหนังสือศัพท์รัฐศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีคำชี้แจงเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การบัญญัติศัพท์รัฐศาสตร์ ซึ่งก็อาจถือเป็นเกณฑ์ทั่ว ๆ ไปของราชบัณฑิตยสถานได้ด้วย ดังต่อไปนี้

ก. ดำเนินการตามหลักเกณฑ์การบัญญัติศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยของราชบัณฑิตยสถาน คือ พยายามหาคำที่ใช้อยู่ในภาษาไทยมากำหนดเป็นศัพท์บัญญัติก่อน เมื่อหาคำไทยที่เหมาะสมไม่ได้ จึงคิดหาคำบาลีและสันสกฤตซึ่งเป็นภาษาแม่ส่วนหนึ่งของภาษาไทย แต่ถ้าคิดค้นตามหลัก 2 ประการนั้นแล้วยังไม่สามารถหาคำที่เหมาะสมได้จึงใช้วิธีทับศัพท์เป็นประการสุดท้าย

ข. ในการบัญญัติศัพท์พยายามใช้คำน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยสื่อความหมายของศัพท์เดิมให้ชัดเจน และไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ทั้งนี้เพื่อสะดวกแก่การ

นำไปใช้ ส่วนความหมายโดยละเอียดของศัพท์จะไปแสดงไว้ในคำอธิบาย ...

ค. คำที่มีความหมายหลายนัย หรือมีความหมายตรงกับคำไทยหลายคำ ก็จะมีบัญญัติศัพท์ไว้หลายศัพท์ตามความหมาย เพื่อให้ผู้ใช้เลือกนำไปใช้ได้ตามความหมายที่ต้องการ ถ้าศัพท์บัญญัติเหล่านั้นมีความหมายใกล้เคียงกัน จะพิมพ์เรียงต่อกันโดยมีเครื่องหมายจุลภาค (,) คั่น แต่ถ้ามีความหมายต่างกัน จะพิมพ์แยก โดยมีเลขกำกับหน้าศัพท์ เช่น

racketeering การกรรโชกทรัพย์, การขู่เข็ญ

charge 1. ช้อกล่าวหา

2. ภาระติดพัน

3. ภาระหน้าที่

• ในการบัญญัติศัพท์ภาษาไทย ทำไมต้องอิงภาษาอังกฤษเป็นหลัก

คงต้องยอมรับว่า วิทยาการสมัยใหม่แขนงต่าง ๆ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) เราต้องถ่ายทอดมาจากสังคมตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ และมักผ่านทางประเทศที่พูดภาษาอังกฤษ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร) ในขณะที่เรารับเอาความเจริญทางวัตถุของประเทศตะวันตกเข้ามา เราก็พลอยได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกด้วย ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นได้ทั่วไปไม่ว่าจะในด้านสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมืองก็ตาม

ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ภาษาอังกฤษได้กลายเป็นภาษาเป็นภาษานานาชาติไปแล้วโดยสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำทางด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาษาอังกฤษจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ที่ต้องการติดตามความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลก ไม่ว่าจะเห็นด้วยกับความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นหรือไม่ก็ตาม

ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ ในการสื่อสารด้วยภาษา เมื่อมี**สังกัป** (concept) ใหม่ ๆ เกิดขึ้น เราจึงนิยมอาศัยคำภาษาอังกฤษซึ่งใช้แสดงสังกัปนั้น ๆ เป็นต้น

แบบหรือแนวทางในการกำหนดศัพท์ขึ้นมาในภาษาไทย เพื่อใช้แสดงสังกัดอย่างเดียวกัน ความสัมพันธ์ 3 เหล่านี้อาจแสดงให้เห็นเข้าใจได้ง่าย ๆ ด้วยแผนภูมิดังต่อไปนี้

วิธีบัญญัติศัพท์

สังกัด => คำอังกฤษ => คำไทย

ตัวอย่าง

☎ => telephone => โทรศัพท์

- ถ้าเช่นนั้น การบัญญัติศัพท์ภาษาไทยก็เท่ากับเป็นการแปลศัพท์จากภาษาอังกฤษนะสิ

ส่วนใหญ่จะเป็นเช่นนั้น ในกรณีที่เอื้ออำนวย จะใช้วิธีที่ทางภาษาศาสตร์เรียกว่า **การแปลยืม (loan translation)** กล่าวคือ แปลหน่วยคำจากภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาไทย ผลที่ได้จากการแปลยืมนี้ เรียกว่า **คำแปลยืม (loan translation หรือ calque)** เช่น tele = โทร, phone = ศัพท์, telephone = โทรศัพท์ (ในตัวอย่างนี้ โทร กับ ศัพท์ แปลงมาจากคำสันสกฤต ในทำนองเดียวกับที่ tele กับ phone แปลงมาจากคำกรีก)

ส่วนในกรณีที่ต้องทับศัพท์ ศัพท์บัญญัติที่ได้มาอาจถือได้ว่าเป็น **คำยืม (loan word)** ก็ได้ เช่น คอมพิวเตอร์ (computer)

- การอิงภาษาอังกฤษเป็นแนวทางในการบัญญัติศัพท์นั้นพอจะเห็นความจำเป็นอยู่ แต่เมื่อต้องการบัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทยแล้ว ทำไมยังต้องใช้คำบาลีและสันสกฤตอีกด้วยเล่า

เรื่องนี้จะมีเหตุผลหลักอยู่ 2 ประการ คือ

- **เหตุผลทางวัฒนธรรม** แม้ว่าภาษาไทยจะอยู่คนละตระกูลกับภาษาบาลีและสันสกฤต เราก็มีคำยืมจากภาษาทั้งสองนี้มากมาย จนบางครั้งเราอาจไม่ทราบหรือไม่เคยรู้สึกด้วยซ้ำว่า คำที่เราจำเป็นต้องใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันหลาย ๆ คำก็เป็นคำที่มีกำเนิดมาจากบาลีและสันสกฤต เช่น ภาษา, ชีวิต, เวลา, ประปา ฯลฯ ภาษาบาลีและสันสกฤตเข้ามาในวัฒนธรรมไทยพร้อมกับพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท (ในกรณีของบาลี) และ

ศาสนาฮินดู (ในกรณีของสันสกฤต) เมื่อเป็นภาษาที่เราถือว่าศักดิ์สิทธิ์ จึงได้รับการเชิดชูให้มีสถานะเหนือกว่าภาษาไทยแท้ ๆ ดังจะเห็นได้จากการใช้คำบาลีและสันสกฤตแทนคำไทยในราชาศัพท์และคำสุภาพโดยทั่วไป นอกจากนี้ การใช้คำบาลีและสันสกฤตยังอาจเป็นเครื่องแสดงว่าผู้ใช้ภาษาทั้งสองนี้เป็นผู้มีการศึกษา ภาษาทั้งสองนี้จึงมีความเชื่อมโยงแน่นกับสังกัดว่า "มีการศึกษา" (educated) รวมทั้งในเรื่องการบัญญัติศัพท์ ซึ่งอยู่ในแวดวงการศึกษาเสียเป็นส่วนใหญ่อีกด้วย

- **เหตุผลทางภาษา** ภาษาบาลีและสันสกฤตเป็นภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อแสดงความหมาย โครงสร้างของคำจึงซับซ้อนกว่า หน่วยคำที่นำมาประกอบเป็นคำก็จุความหมายได้มากกว่าเมื่อเทียบกับคำไทยเช่น คำว่า *biology* เมื่อนำมาบัญญัติในภาษาไทย เราใช้ศัพท์สันสกฤตว่า *ชีววิทยา* ซึ่งกระชับมากกว่านิยามของศัพท์คำนี้ที่ว่า "วิชาว่าด้วยสิ่งที่มีชีวิต (โปรดสังเกตว่าแม้แต่ในนิยามนี้ เราก็กังต้องอาศัยคำว่า *วิชา* และ *ชีวิต* ซึ่งมีใช้คำไทย)

อนึ่ง การบัญญัติศัพท์โดยนำคำบาลีและสันสกฤตมาใช้เช่นนี้ก็มิได้มีลักษณะเทียบเคียงได้กับวิธีการสร้างศัพท์วิชาการสมัยใหม่ในภาษาอังกฤษเองที่นิยมใช้คำที่มาจากลาตินและกรีก ทั้งนี้ก็เพราะว่า หน่วยคำลาตินและกรีกจุความหมายได้มากกว่าคำอังกฤษแท้ ๆ นั่นเอง

- ถ้าเช่นนั้น หมายความว่าเราสมควรใช้คำบาลีและสันสกฤตได้โดยอิสระเต็มที่อย่างนั้นหรือ

เมื่อเทียบกับวิธีการสร้างศัพท์ในภาษาอังกฤษโดยใช้คำลาตินและกรีกแล้ว คงต้องยอมรับว่า วิธีการบัญญัติศัพท์ในภาษาไทยโดยใช้คำบาลีและสันสกฤตนั้นมีข้อเสียเปรียบมากกว่า ทั้งนี้คงเป็นเพราะภาษาอังกฤษกับภาษาลาตินและกรีกต่างก็อยู่ในตระกูลภาษาอินเดียวโรปเหมือนกัน เมื่อนำคำใหม่ ๆ ที่สร้างจากคำลาตินและกรีกมาใช้ในภาษาอังกฤษ จึงดูกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน แต่ศัพท์บัญญัติในภาษาไทยที่เกิดจากคำบาลีและสันสกฤตมีจำนวนไม่น้อยที่ไม่อาจเข้ากับระบบของ

ภาษาไทยได้สนิทแนบแน่นนัก ศัพท์บัญญัติที่เข้าใจยากที่สุดและทำให้ยอมรับได้ยากที่สุดเห็นจะได้แก่ศัพท์ปรัชญา เช่น *สหชาติกมโนภาพ (innate idea)*, *อัมมัต-ติกญาณนิยม (intuitionism)* และ *ปรกติฐานุมาน (syllogism)*

กล่าวโดยสรุปการใช้คำบาลีและสันสกฤตมาบัญญัติศัพท์มิใช่เรื่องง่าย แม้ว่าผู้บัญญัติจะพยายามสร้างศัพท์ขึ้นมาตามหลักวิชาอย่างเคร่งครัด ก็มีได้มีหลักประกันว่า ศัพท์บัญญัตินั้นจะติดตลาด หากเป็นคำที่คนทั่วไปหรือแม้แต่คนในวงการเดียวกันไม่อาจเข้าใจได้โดยง่าย

• **การทับศัพท์ซึ่งเป็นวิธีสุดท้ายของการบัญญัติศัพท์ มีข้อดีข้อเสียอย่างไร**

ปัญหาเรื่องการทับศัพท์มีประเด็นที่แยกพิจารณาได้ 2 ประเด็นใหญ่ ๆ ดังนี้

• **ในแง่ความหมายของศัพท์** สำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้ก่อนว่า ศัพท์ภาษาอังกฤษที่เราใช้วิธีทับศัพท์มีความหมายอย่างไร การทับศัพท์ย่อมไม่ช่วยให้เกิดความเข้าใจใด ๆ ขึ้นมาได้เลย

แต่สำหรับผู้ที่ทราบความหมายของศัพท์คำนั้นอยู่แล้ว การทับศัพท์ย่อมไม่เป็นปัญหาในเรื่องความเข้าใจ และอาจดีกว่าการใช้คำบาลีและสันสกฤตที่คนส่วนใหญ่ไม่คุ้นด้วยซ้ำ

• **ในแง่วิธีการทับศัพท์** การทับศัพท์มีอยู่ 2 วิธี คือ **การถอดอักษร (transliteration)** กับ **การถ่ายถอดเสียง (transcription)** วิธีแรกถือตัวเขียนที่เป็นตัวอักษรเป็นหลัก จะใช้ได้ผลดีก็ต่อเมื่อเป็นการแปลงตัวอักษรต่างชนิดที่มีรูปตัวเขียนมารองรับอย่างเพียงพอ และหากมีการวางระบบที่รัดกุม ก็สามารถถอดอักษรกลับไปกลับมาได้โดยไม่คลาดเคลื่อน ดังเช่นในการถอดอักษรเทวนาครีซึ่งใช้เขียนภาษาสันสกฤตเป็นอักษรโรมันหรืออักษรไทย ส่วนวิธีหลังนั้นถือการออกเสียงเป็นหลัก จึงใช้ได้กับระบบการเขียน 2 ระบบที่คล้ายกันหรือต่างกันได้ ดังเช่นในการถ่ายถอดเสียงคำภาษาอังกฤษเป็นอักษรไทย หรือการถ่ายถอดเสียงคำภาษาจีนเป็นอักษรไทย

ราชบัณฑิตยสถานได้กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปในการทับศัพท์ไว้เป็นข้อแรกว่า “การทับศัพท์ให้ถอดอักษรในภาษาเดิมพอควรแก่การแสดงที่มาของรูปศัพท์ และให้เขียนในรูปที่จะอ่านได้สะดวกในภาษาไทย” ส่วนในการทับศัพท์ภาษาอังกฤษมักจะถือการถ่ายถอดเสียงเป็นหลัก แต่อาจเป็นเพราะรักที่เสียดายน้อง จึงมีลักษณะของการถอดอักษรปะปนอยู่ด้วย เช่น *key* ให้ถอดเป็น *คีย์* (แทนที่จะเป็น *คี*) เพราะเห็นว่ามี *y* อยู่ด้วย แนวความคิดที่ว่า “ให้ถอดอักษรในภาษาเดิมพอควรแก่การแสดงที่มาของรูปศัพท์นั้น” จึงทำให้เกิดความลักลั่นขึ้น และไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงด้วย แท้ที่จริงแล้วไม่ว่าจะเป็นการถอดอักษรหรือการถ่ายถอดเสียงย่อมไม่อาจช่วยให้ผู้ใช้คำทับศัพท์เขียนกลับเป็นคำในภาษาเดิมได้ถูกต้องอยู่ดี หากไม่เคยรู้จักคำในภาษาเดิมนั้นมาก่อน เช่นศัพท์วิทยาศาสตร์ว่า *อินเตอร์เฟส* บัญญัติมาจากคำอังกฤษว่า *interphase* (ไม่ใช่ *interface*) ส่วนผู้ที่รู้จักคำในภาษาเดิมอยู่แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องอาศัยคำทับศัพท์นั้นแต่อย่างใดในอันที่จะสามารถเขียนกลับเป็นคำในภาษาเดิมได้ถูกต้อง

• **หลักเกณฑ์ในการบัญญัติศัพท์ทั้ง 3 ประการ (คือ 1. ให้ใช้คำไทย 2. ถ้าหาคำไทยที่เหมาะสมไม่ได้ก็ให้ใช้คำบาลีและสันสกฤต และ 3. ใช้ทับศัพท์เป็นวิธีสุดท้าย) ที่ราชบัณฑิตยสถานกำหนดไว้นี้เพียงพอแก่การปฏิบัติงานหรือไม่ อย่างไร**

หลักเกณฑ์ทั้ง 3 ประการนี้ แม้จำเป็นและมีประโยชน์มากอยู่ ก็ยังไม่เพียงพอ เพราะเป็นการพูดถึงแต่ **เชื้อสายของรูปคำ**ที่จะนำมาใช้ในการสร้างศัพท์เท่านั้น (กล่าวคือ คำไทย, คำแขก หรือ คำฝรั่ง) สิ่งที่ผู้บัญญัติศัพท์น่าจะอภิปรายกันก่อน ก็คือ **ข้อสมมุติพื้นฐานเกี่ยวกับภาษา คำศัพท์ในภาษา** (ทั้งในด้านรูปตัวเขียน วิธีออกเสียง ไวยากรณ์ และความหมาย) **การนิยามศัพท์ การแปล เทคนิคการบัญญัติศัพท์ ตลอดจนการนำศัพท์บัญญัติไปใช้จริงในบริบท** สิ่งเหล่านี้จะเป็นแนวทางสำคัญในการหาคำที่เหมาะสมมาใช้ และจะ

เป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยว่าศัพท์บัญญัติคำใดมีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

- ศัพท์ที่บัญญัติออกมาจำเป็นต้องมีสถานะเป็นคำเสมอไปหรือไม่

ไม่จำเป็น อาจเป็นคำประสมแบบไทย เช่น ศูนย์ถ่วง (= center of gravity) หรือเป็นคำสมาสแบบบาลีสันสกฤต เช่น สาธารณูปโภค (public utility) หรือเป็นวลี เช่น รุหายใจของแมลง (stigma) และ อาการปวดหลังคลอด (after-pains) อย่างนี้ก็มี

- ปัญหาที่พบเห็นเสมอในการบัญญัติศัพท์หรือในตัวศัพท์บัญญัติมีอะไรบ้าง

สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการบัญญัติศัพท์มีอยู่ 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ

- ศัพท์บัญญัติไม่ควรมีรูปที่ใกล้เคียงจนเกินไป เช่น กระบวนการ (process) กับ ขบวนการ (movement) ใกล้เคียงมากจนคนส่วนใหญ่สับสนและใช้ผิด ๆ เสมอ แม้ในหมู่นักศึกษาระดับสูงก็ตาม

โทรทรรศน์ (telescope) กับ โทรทัศน์ (television) ต่างก็มาจากรากศัพท์เดียวกัน เมื่อใช้ในภาษาพูด อาจเกิดความสับสน ระหว่าง กล้องโทรทรรศน์ (telescope) กับ กล้องโทรทัศน์ (television camera) ก็ได้ หากไม่มีบริบทช่วย

ทัศนวิสัย (visibility) กับ วิทัศน์ (vision) ซึ่งดีอยู่แล้ว แต่กลับมีผู้บัญญัติศัพท์ขึ้นเองเพื่อใช้แทน vision ว่า วิสัยทัศน์ ซึ่งเป็นการสับสนกับทัศนวิสัย จนอาจทำให้เกิดความสับสนได้

- ศัพท์บัญญัติใหม่ไม่ควรซ้ำกับศัพท์เดิมที่มีความหมายเฉพาะและชัดเจนอยู่แล้ว เช่น

globalization ซึ่งราชบัณฑิตยสถานบัญญัติว่าให้ใช้ โลกาภิวัตน์ ก่อนหน้านี้มีผู้บัญญัติว่า โลกานุวัตร แต่โลกานุวัตร เป็นศัพท์ที่มีใช้อยู่เดิมแล้วในภาษาไทย แปลว่า “ความประพฤติตามโลก” จึงมีความหมายไม่ตรงกับ globalization ซึ่งหมายถึง “การแผ่ขยายหรือแพร่

กระจายไปทั่วโลก” (ท่านที่สนใจศัพท์บัญญัติสำหรับคำว่า vision และ globalization โปรดอ่านเพิ่มเติมได้ในบทความเรื่อง “วิทัศน์ในยุคโลกาภิวัตน์” ของ นิรุจน์ ปัญญาภวณา ในมติชนสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2538)

- ทำอย่างไรจึงจะทราบว่า ศัพท์ที่บัญญัติขึ้นมาใหม่ใช้ได้หรือไม่ได้อย่างไร

ประชาชนผู้ใช้ภาษานั้นแหละจะเป็นผู้ตัดสิน เมื่อมีการบัญญัติศัพท์แล้ว ก็ต้องเผยแพร่ หากประชาชนยอมรับและใช้กันแพร่หลายจนถึงขั้นที่เรียกว่าติดตลาดแล้ว ก็ถือว่าใช้ได้ แม้ว่าศัพท์บัญญัตินั้นอาจมีข้อบกพร่องทางวิชาการอยู่บ้างก็ตาม

จะขอยกตัวอย่างคำว่า วิวัฒนาการ พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงบัญญัติให้ใช้สำหรับ evolution ต่อมาทรงเห็นว่า ความหมายไม่ค่อยตรงนัก เพราะมีนัยว่า “การเจริญ” มิใช่ “การคลี่คลาย” เท่านั้น น่าจะใช้คำว่า วิวัฒนาการ มากกว่า แต่ก็ทรงเห็นว่าไม่คุ้มที่จะเปลี่ยนเพราะ วิวัฒนาการ เป็นคำที่ใช้กันแพร่หลายแล้ว

- สื่อมวลชนควรมีบทบาทอย่างไรในเรื่องของการใช้ศัพท์บัญญัติ

สื่อมวลชนในยุคปัจจุบันนับว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อการใช้ศัพท์บัญญัติ ดังจะเห็นได้จากกรณีของคำว่า globalization เมื่อราชบัณฑิตยสถานได้เริ่มเผยแพร่คำว่า โลกาภิวัตน์ แล้ว ก็ปรากฏมีผู้ใช้ตามมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งที่ก่อนหน้านี้มีที่ท้าวว่าจะยอมรับคำว่า โลกานุวัตร โดยปราศจากการโต้แย้งหรือถกเถียงเชิงวิชาการ บทเรียนที่ได้จากกรณีนี้ก็คือ ศัพท์บัญญัติใหม่ ๆ เมื่อเริ่มใช้แม้จะไม่คุ้นหูคุ้นตาครั้นใช้บ่อย ๆ เข้า ก็จะทำให้เกิดความเคยชินขึ้นมาเอง

สื่อมวลชนจึงควรช่วยกันเผยแพร่ศัพท์บัญญัติด้วยการใช้ศัพท์ให้ถูกต้อง (เช่น กระบวนการ กับ ขบวนการ) แต่ก็ควรเป็นเวทีให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นโดยเสรีเกี่ยวกับศัพท์บัญญัติเช่นกัน

• มีแง่คิดเพิ่มเติมอะไรอีกบ้างใหม่ในเรื่องของการบัญญัติศัพท์

หน้าที่ในการบัญญัติศัพท์มักจะตกอยู่กับนักวิชาการเสียเป็นส่วนใหญ่ เพราะมีโอกาสที่จะเสาะแสวงหาความรู้ในศาสตร์ของตนมากกว่าชาวบ้านโดยทั่วไป แต่นักวิชาการก็ต้องไม่ลืมว่า ภาษาเป็นสมบัติของส่วนรวม

มิใช่เป็นสมบัติส่วนตัวของนักวิชาการเพียงหยิบมือเดียวเท่านั้น จึงควรเปิดใจให้กว้าง และรับฟังความเห็นของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของภาษาร่วมกัน หากปรากฏว่าคำที่บัญญัติขึ้นมาั้นไม่อาจใช้สื่อความหมายให้คนส่วนใหญ่เข้าใจได้ ก็สมควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขโดยปราศจากอคติต่อไป

หนังสืออ้างอิง

- นราธิปพงศ์ประพันธ์, พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่น. 2516. “การบัญญัติศัพท์ภาษาไทย”, *บัญญัติศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาคมนักภาษาศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- นิรุดี ปัญญาภาวนา. 2538. “วิทัศน์ในยุคโลกาภิวัตน์” *มติชนสุดสัปดาห์* ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2538 ปีที่ 15 ฉบับที่ 755, หน้า 66-68.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2508. *พจนานุกรมศัพท์แพทย์ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. 2524. *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. 2528. *ศัพท์วิทยาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. 2532. *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. 2532. *หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. 2536. *ศัพท์รัฐศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน แก้ไขเพิ่มเติม*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.